

POSTANOWIENIE

Dnia 16 stycznia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Bohdan Bieniek

SSN Zbigniew Korzeniowski (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania A. S.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych [...] Oddziałowi w Ł.
o rentę z tytułu niezdolności do pracy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 16 stycznia 2019 r.,
zażalenia ubezpieczonego na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 4 czerwca 2018 r., sygn. akt III AUa [...],

uchyla zaskarżone postanowienie.

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny w [...] postanowieniem z 4 czerwca 2018 r. odrzucił skargę kasacyjną A. S. od wyroku tego Sądu z 19 września 2017 r. jako spóźnioną. W uzasadnieniu podał, że wyrok wraz z uzasadnieniem doręczono pełnomocnikowi skarżącego 3 listopada 2017 r. Termin do złożenia skargi kasacyjnej upłynął 3 stycznia 2018 r. Skarga kasacyjna wniesiona 23 kwietnia 2018 r. podlegała zatem odrzuceniu (art. 387 § 3 k.p.c., art. 398⁵ § 1 k.p.c., art. 398⁶ § 2 k.p.c.). Postanowieniem z 5 marca 2018 r. Sąd Apelacyjny oddalił wniosek skarżącego złożony 13 lutego 2018 r. o ustanowienie pełnomocnika z urzędu do postępowania kasacyjnego, które zostało doręczone 29 marca 2018 r. Nie można było przyjąć, że termin biegł od tego doręczenia, gdyż warunkiem było złożenie wniosku o ustanowienie pełnomocnika do sporządzenia skargi kasacyjnej przed upływem

terminu do wniesienia skargi kasacyjnej przez stronę (art. 124 § 3 i § 4 k.p.c.).

W zażaleniu zarzucono, że postanowienie odrzucające skargę kasacyjną nie jest słuszne i powinno zostać zmienione ewentualnie uchylone. Zostało wydane przedwcześnie, albowiem Sąd Apelacyjny „do dnia dzisiejszego nie rozpoznał zażalenia” złożonego 7 lutego 2018 r. na postanowienie tego Sądu z 15 stycznia 2018 r. „w sprawie odrzucenia wniosku o zwolnienie od kosztów sądowych i wyznaczenie pełnomocnika z urzędu celem sporządzenia skargi kasacyjnej i reprezentowania przed Sądem Najwyższym”, złożonego 28 listopada 2017 r. Sąd Apelacyjny odniósł się jedynie do wniosku z 13 lutego 2018 r. o zwolnienie od kosztów sądowych i wyznaczenie pełnomocnika z urzędu celem sporządzenia skargi kasacyjnej i reprezentowania przed Sądem Najwyższym, który został złożony z ostrożności procesowej, bojąc się, że Sąd Apelacyjny może oddalić zażalenie na postanowienie z 15 stycznia 2018 r. Skarżący zarzucił Sądowi Apelacyjnemu opieszałość w działaniu i przedłużanie rozpoznania złożonych wniosków bez zachowania ustawowych terminów do ich rozpoznania. Wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych i wyznaczenie adwokata z urzędu do sporządzenia skargi kasacyjnej rozpoznał prawie po dwóch miesiącach, bezzasadnie go oddalając. Sąd Apelacyjny zinterpretował wniosek dosłownie (napisano w nim o reprezentowaniu przed sądami powszechnymi) i zrobił to celowo, aby pozbawić możliwości złożenia skargi kasacyjnej, wiedząc, że termin do jej złożenia upłyne 3 stycznia 2018 r. Nie wiadomo, z jakiego powodu Sąd Apelacyjny nie rozpoznał zażalenia na postanowienie z 15 stycznia 2018 r. Ponadto termin do wniesienia skargi kasacyjnej zaczyna biec od wyznaczenia adwokata z urzędu i doręczenia jemu uzasadnienia wyroku. Skoro do chwili złożenia skargi kasacyjnej Sąd Apelacyjny nie rozpoznał zażalenia na postanowienie z 15 stycznia 2017 r., to brak było podstaw prawnych do odrzucenia skargi kasacyjnej. Po doręczeniu 29 marca 2018 r. postanowienia oddalającego wniosek złożony 13 lutego 2018 r. o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, skarżący 11 kwietnia 2018 r. ustanowił pełnomocnika i 23 kwietnia 2018 r. złożył skargę kasacyjną.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie uzasadnia uchylenie zaskarżonego postanowienia.

Sąd Apelacyjny postanowieniem z 15 stycznia 2018 r. odrzucił wniosek skarżącego złożony 28 listopada 2017 r. o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu. W uzasadnieniu zauważył, że niezasadna odmowa ustanowienia pełnomocnika z urzędu może składać się na nieważność postępowania wobec pozbawienia strony możliwości obrony jej praw (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Jednak ta sama miara odnosi się do również do niezasadnego odrzucenia takiego wniosku. Sytuacja taka wystąpiła w sprawie skarżącego. Sąd Apelacyjny odrzucił jego wniosek o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu, czyli zakończył to postępowanie wpadkowe szczególnym orzeczeniem formalnym, a nie merytorycznym. Powstaje pytanie o podstawę prawną odrzucenia wniosku, bo tej uzasadnienie postanowienia z 15 stycznia 2018 r. nie przedstawia. Wskazuje na błędność wniosku zmierzającego do uzyskania pełnomocnika z urzędu przed sądami powszechnymi, w sytuacji gdy nie wyjaśniono, na użytek jakiej sprawy przed sądem powszechnym skarżący złożył wniosek. Sąd tego nie ustalał i nie skierował wniosku do rozpoznania przez inny sąd. Natomiast sam ocenił, że chodzi tylko o sprawę już prawomocnie zakończoną wyrokiem Sądu Apelacyjnego, do którego skierowano wniosek. W takiej sytuacji było dostatecznie jasne, że skarżącemu chodziło o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika do dalszego postępowania, czyli do wniesienia skargi kasacyjnej. W ustaleniu woli procesowej strony składającej wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych i ustanowienie pełnomocnika z urzędu nie można poprzestać na samym wniosku, gdy jego treść od razu ujawnia wątpliwość co do postępowania, w którym udział pełnomocnika ma być potrzebny i sąd rozpoznający wniosek sam to dostrzega. W istocie Sąd Apelacyjny dokonał oceny merytorycznej wniosku, bo uznał, że nie ma potrzeby ustanowienia pełnomocnika, skoro postępowanie przed sądami powszechnymi zakończyło się a wniosek obejmował tylko postępowanie przed tymi sądami. W ocenie Sądu Apelacyjnego to właśnie zdecydowało o niepowodzeniu wniosku, czyli była to kwestia materialna, a nie podstawa formalna, która pozwalałaby na odrzucenie wniosku (por. art. 117² § 2 k.p.c.). Nie powinno budzić wątpliwości, że skarżący zmierza do wniesienia skargi kasacyjnej i taki był cel wniosku, skoro wcześniej złożył wniosek o doręczenie uzasadnienia wyroku Sądu Apelacyjnego a po nim wniosek o zwolnienie od kosztów i ustanowienie

pełnomocnika. Tak jak sąd może badać treść pełnomocnictwa udzielonego przez stronę pełnomocnikowi (por. choćby postanowienia Sądu Najwyższego z 18 stycznia 2006 r., II UZ 78/05 i z 22 lutego 2017 r., IV CZ 105/16), tak samo sąd może badać i ustalić rzeczywistą wolę strony co do treści wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Nie chodziło wszak o bliżej nieokreślone (abstrakcyjne) postępowanie sądowe, lecz o dalsze postępowanie po prawomocnym wyroku. To stanowiło punkt odniesienia w ocenie potrzeby ustanowienia pełnomocnika z urzędu (art. 117 k.p.c.). Sąd nie powinien mechanicznie odrzucać pism strony (por. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z 12 marca 2002 r., P 9/01, z 16 stycznia 2006 r., SK 30/05).

Negatywna ocena wniosku (odrzucenie wniosku) determinowała dalsze czynności skarżącego podjęte w celu wniesienia skargi kasacyjnej, która została odrzucona jako spóźniona. Istnieje związek między odrzuceniem pierwszego wniosku i złożeniem 13 lutego 2018 r. drugiego wniosku o zwolnienie od kosztów i wyznaczenie pełnomocnika z urzędu, choćby tylko taki, że gdyby pierwszy wniosek został odrzucony wcześniej, to skarżący mógłby złożyć kolejny wniosek przed upływem terminu do wniesienia skargi kasacyjnej. Wprawdzie nie ma ustawowych terminów do rozpoznania wniosku o ustanowienie pełnomocnika z urzędu, to jednak obowiązuje reguła nieprzewlekłości postępowania (art. 6 k.p.c.). Ponadto nie można poprzestać na podziale na pierwszy i drugi wniosek o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu, bo nie jest to zasadna przesłanka oceny o niezachowaniu terminu do wniesienia skargi kasacyjnej.

Odrzucenie pierwszego wniosku nastąpiło dopiero postanowieniem z 15 stycznia 2018 r. i dlatego dalsze działanie skarżącego uprawnia stwierdzenie, że dopiero na podstawie tego postanowienia dowiedział się o przyjętej wadliwości pierwszego wniosku. Wyrazem tego są równoczesne - złożone 13 lutego 2018 r. - zażalenie na odrzucenie pierwszego wniosku i wniosek o zwolnienie od kosztów sądowych oraz ustanowienie pełnomocnika z urzędu do wniesienia skargi kasacyjnej. Wniosek ten ma w istocie taką samą treść jak wniosek pierwotny, z tą zmianą, że zamiast przed sądami powszechnymi wskazuje na postępowanie przed Sądem Najwyższym. Natomiast w zażaleniu skarżący podniósł to, co już wcześniej mógł przedstawić Sądowi przed odrzuceniem pierwszego wniosku, czyli że

pełnomocnik z urzędu miał wnieść skargę kasacyjną. Zażalenie to zostało odrzucone jako niedopuszczalne postanowieniem Sądu Apelacyjnego z 5 marca 2018 r. Tego samego dnia Sąd Apelacyjny oddalił też wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu do postępowania kasacyjnego.

Działanie skarżącego zmierzające do uzyskania zwolnienia od kosztów i pełnomocnika z urzędu należy ujmować jako całość (na etapie przedkasacyjnym), czyli drugi wniosek łączy się ściśle z pierwszym, gdyż gdyby Sąd wyjaśnił wątpliwości związane z pierwszym wnioskiem i merytorycznie ocenił ten wniosek (a nie odrzucił), to nie wystąpiłby drugi wniosek. Wprawdzie skarżący nie zarzuca nieważności postępowania w sprawie ustanowienia pełnomocnika z urzędu, to jednak wskazany przebieg postępowania dotyczącego zwolnienia od kosztów i ustanowienia pełnomocnika z urzędu pozwala stwierdzić względną przesłankę nieważności postępowania z art. 379 pkt 5 k.p.c. w tej części (art. 394¹ § 3 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c.). Chodzi jednak o podstawowe prawo do udziału w dalszym postępowaniu, w którym strona może wnioskować o zwolnienie od kosztów i ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Brak należytej oceny ujawnia się w uzasadnieniu postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej, gdyż skupia się tylko na drugim wniosku a pomija niewłaściwe zakończenie postępowania wynikającego z pierwszego wniosku. Sytuacja ta z wskazanych przyczyn nie pozostaje bez wpływu na termin do wniesienia skargi kasacyjnej. Skoro postanowienie oddalające wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu zostało doręczone skarżącemu 29 marca 2018 r., to od tej daty powinien biec termin do wniesienia skargi kasacyjnej (art. 124 § 3 i § 4 k.p.c.).

Z tych motywów orzeczono jak w sentencji (art. 394¹ § 3 k.p.c. i art. 398¹⁵ § 1 k.p.c.).